

ULUSLARIN KENDİ KADERİNİ BELİRLEME (SELF DETERMİNASYON) ARACI OLARAK “DİJİTAL DİPLOMASİ”

Hasan UZUN¹
Çağrı YİĞİT²

Geliş Tarihi: 15/08/2023
Kabul Tarihi: 04/12/2023

ÖZET

Uluslararası hukukta ulusların kendi kaderini tayin hakkı bir insan hakkı olarak nitelendirilmektedir. Ulusların kendi kaderini tayin hakkı geçtiğimiz yüzyılda sömürgecilğin tasfiyesi ve yeni devletlerin ortaya çıkması noktasında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Tarihsel süreç içerisinde halkların bağlı oldukları devletlerden ayrılmak amacıyla referanduma gittikleri görülmektedir. Ancak uluslararası bir temel hak olmasına karşın egemen devletler pek çok nedenden ötürü azınlık ulusların kendi kaderini belirleme haklarına olumlu olarak bakmamaktadır. Bu noktada azınlık ulusların self determinasyon hakkını elde edebilmek için uluslararası arenada kendilerini haklı çıkarmaları, olumlu imaj çizmeleri ve diğer söz sahibi ülke devlet ve kuruluşları kendilerinin bu hakka sahip olduklarını gösterebilmeleri için diplomasi faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir. Bu çalışmada ulusların kendi kaderini belirleme noktasında dijital diplomasinin nasıl uygulanabileceği ve yapılan uygulamaların bağımsızlık sürecine ne derece etki ettiği araştırılmıştır. Araştırma bulguları dijital diplomasi faaliyetlerinin uluslararası camianın desteğini alabilmek adına etkin bir stratejik yöntem olduğunu ve azınlık ulusların uluslararası hukukta self determinasyon hakkı elde etmek amacıyla kullanabileceği etkin bir yumuşak güç (Soft Power) aracı olabileceğini ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler: Self-Determinasyon, Özerklik, Diplomasi, Dijital Diplomasi

¹Doç. Dr. Fırat Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, Çalışma Ekonomisi ve Endüstri İlişkileri Bölümü, huzun@firat.edu.tr, ORCID: 0000-0002-3526-2540

² Uzman, cagriyigit33@gmail.com, ORCID:0000-0002-3821-5635

Self Determination of Nations “Digital Diplomacy” As A Tool

ABSTRACT

In international law, the right of nations to self-determination is described as a human right. The right of nations to self-determination has emerged as an important actor in the elimination of colonialism and the emergence of new states in the last century. In the historical process, it is seen that peoples went to a referendum in order to leave their states. However, despite being an international fundamental right, sovereign states do not favor the right of self-determination of minority nations for many reasons. At this point, diplomatic activities are very important for minority nations to justify themselves in the international arena in order to obtain the right of self-determination, to draw a positive image, and 218os how that they have this right. In this study, it has been investigated how digital diplomacy can be applied at the point of determining the self-determination of nations and how much the implementations affect the independence process. Research findings reveal that digital diplomacy activities are an effective strategic method in order to gain the support of the international community and can be an effective soft power tool that minority nations can use to obtain the right to self-determination in international law.

Keywords: Self-Determination, Autonomy, Diplomacy, Digital Diplomacy

GİRİŞ

Uluslararası hukuk self determinasyon ilkesini uluslararası bir insan hakkı olarak görmektedir. Milletlerin kendi kaderini tayin hakkı, son yüzyılda sömürgeciliğin ortadan kalkması ve yeni devletlerin ortaya çıkmasında önemli bir aktör olarak karşımıza çıkmaktadır. Bu anlamda self-determinasyon olarak adlandırılan ulusların kendi kaderlerini belirleme hakkı, kolonilerin bağımsızlıklarını kazanmalarında önemli rol oynamıştır. Ancak kendi kaderini tayin hakkı uluslararası hukukta temel bir hak olarak tanımlansa da devletlerin dengeleri ve statükoyu bozacağı düşüncesiyle hoş karşıladığı bir kavram değildir. Bununla birlikte bu kavram çoğu zaman büyük devletler açısından halkların huzuru ve barışı için kullanılan bir argüman olmaktan öte bir istismar aracı olarak ülkelerin bölünüp parçalanmasına yol açacak bir süreci ifade etmek için kullanılmıştır (Sönmez ve Aygen, 2019: 665-666).

Tarihsel süreç içerisinde halkların bağlı oldukları devletlerden ayrılmak amacıyla referanduma gittikleri görülmektedir. Yakın tarihte Quebec Kanada'dan, Katalonya İspanya'dan, İskoçya Birleşik Krallık'tan, Irak Kürt Bölgesel Yönetimi ise Irak'tan ayrılmak amacıyla referanduma gitmiştir. İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra sömürgeciliğin tasfiyesinin sonucu olarak Soğuk Savaş sonrasında SSCB'nin çöküşü ve Avrupa'nın doğusunda ortaya çıkan iç savaş neticesinde birçok ulus devlet ortaya kurulmuştur. Tarihte imparatorluklar bünyesinde bulunan azınlıklar, kendi kaderini tayin hakkına dayanarak bağımsızlık gayelerini hukuki bir zemin altında açıklama imkânı bulmuşlardır (Koçak, 2018: 87).

Azınlık ulusların self determinasyon hakkını elde edebilmek için uluslararası arenada kendilerini haklı çıkarmaları, olumlu imaj çizmeleri ve diğer söz sahibi ülke devlet ve kuruluşları kendilerinin bu hakka sahip olduklarını gösterebilmeleri için diplomasi faaliyetleri oldukça önem arz etmektedir. 21. Yüzyılda bilgi iletişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler dijital diplomasi adında yeni bir alanın ortaya çıkmasına neden olmuştur. Dijital diplomasi kısaca özetlenecek olursa bir ülkenin uluslararası camiada olan markasını ve saygınlığını daha etkili bir biçimde politize etmek ve uluslararası ilişkilerdeki amaçlarına ulaşmak için internet ve dijital medya organlarını aktif bir şekilde kullanmaktır. Bunu yaparken diğer ülke ve ulusların bireyleriyle iletişim kurmak, zihinlerini ve gönüllerini kazanmak

amacıyla sosyal ağların (Twitter, Instagram, Facebook) kullanılması olarak açıklanabilir (Yiğit ve Uzun, 2023: 226-228).

Günümüzde, kendi kaderini tayin hakkı mücadelesi veren toplulukların, terörizmi araçsallaştırmadan, politik gayelerini hukuki bir zemine dâhil ederek uluslararası toplumu istiklallerinin haklılığına inandırmaları gerekmektedir. Uluslararası toplumda bir kamuoyu oluşturulursa, kendi kaderini tayin hakkının tanınması ve dolayısıyla bağımsızlık sağlanabilir. Bu anlamda dijital diplomasi uluslararası toplumda kamuoyu oluşturmak adına etkin bir stratejik yöntem olarak kullanılabilir. Birlikte, azınlık ulusların uluslararası hukukta self determinasyon hakkı elde etmek amacıyla kullanabileceği etkin bir yumuşak güç aracı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ancak bağımsızlık ve otonomi isteyen aktörlerin sıkça kullandığı bir yöntem olarak karşımıza çıkan dijital diplomasi kavramının bağımsızlık ve otonominin kazanılması hususunda nasıl bir etki yarattığı literatürde yanıtlanmamış bir soru olarak karşımıza çıkmaktadır.

Dijital diplomasi literatüre yeni girmiş bir kavram olduğu için konu ile ilgili yeterli çalışma yapılamamıştır. Bağımsızlıklarını henüz ilan edememiş veyahut ilan etse de uluslararası toplumda kabul görmemiş, yerel ve bölgesel azınlıkların bağımsızlık ve özerklik kapsamında uyguladıkları kamu diplomasisi faaliyetleri üzerine bazı çalışmalar yapıldıysa da çalışmaların sayısı yetersiz kalmaktadır. Ayrıca bazı araştırmacıların ifade ettiği tanımla kamu diplomasisinin dönüşümü ile ortaya çıkan dijital diplomasi kavramının self determinasyon ile bir arada kullanıldığı bir çalışmaya rastlanılamamıştır. Öyle ki tıpkı kamu diplomasisinde olduğu gibi self determinasyon hareketlerinde dijital diplomasi kamuoyu oluşturma, olumlu imaj oluşturma, haklılıkları duyurma, uluslararası arenada sempati uyandırma gibi pek çok nedenle self determinasyon hareketlerinde kullanılabilir. Bu bağlamda dijital diplomasi bir self determinasyon aracı olarak kullanılabilir mi sorusu çalışmamızın temel sorusu odağı olarak karşımıza çıkmaktadır.

Ayrıca çalışmamızda dijital diplomasi self determinasyon hareketlerinin başarıya ulaşmasında ne gibi faydalar sağlayacağını tespiti oldukça önemlidir. Çalışma üç temel noktada önem arz etmektedir. Birincisi dijital diplomasi gibi yeni bir alan ile ilgili yapılan çalışmalar sınırlı sayıdadır. Bu anlamda literatüre katkı sağlamaktadır. İkinci olarak dijital diplomasi ve self determinasyon ilişkisini ortaya koyan bir çalışma bulunmamaktadır. Bu

bağlamda çalışmamız yapılacak olan çalışmalara öncü konumdadır. Üçüncü ve son olarak self determinasyon mücadelesi veren uluslar için yeni bir strateji oluşturabilmektedir.

Çalışma üç ana başlıkta incelenmektedir. Giriş bölümünün akabinde ikinci bölümde Self Determinasyon kavramı ele alınacaktır. Üçüncü bölümde ise dijital diplomasi kavramı ele alınıp ardından dördüncü ve son bölümde ulusların kendi kaderini tayin etme aracı olarak dijital diplomasi başlığı altında self determinasyon aracı olarak kullanılan dijital diplomasi faaliyetlerine yer verilecektir. Bunun yanında son bölümde dijital diplomasi bağımsızlık ve özerklik sürecinde uluslara ne gibi katkılar sunabileceği üzerinde durulacaktır.

1. SELF DETERMİNASYON KAVRAMI

1.1. Tanım

Self-determinasyon kavramı uluslararası ilişkiler, siyaset bilimi ve uluslararası hukukta tarih sahnesinde söz edildiği günden bugüne en tartışmalı konulardan biri olarak süregelmektedir. Kökeni Avrupa'ya uzanan self-determinasyon ilkesi en geniş tanımıyla halk egemenliği kavramına dayandırılabilir. Bununla birlikte kavram ilk olarak Avrupa ve Amerika'da bireylerin kendi siyasi idealleri için yine kendilerinin karar verme çabalarıyla türemiştir (Ehtibarlı, 2019: 21-23). Self-determinasyon en yalın ifadeyle ulusların kendi kaderini belirleme hak ve özgürlüğü olarak ifade eder. Ancak literatürde ulusların kendi kaderini tayin özgürlüğünün ne olduğu, kapsadığı ve neleri dışarıda bıraktığı hususunda ortak bir kaniya varılamamıştır. Bu bağlamda self determinasyon kavramı uluslararası hukuk ve siyasi organlarca farklı bakış açılarıyla yorumlanmıştır. Kavram ile ilgili yapılan tanımlar incelendiğinde genel olarak içsel self-determinasyon ve dışsal self-determinasyon olmak üzere iki farklı sınıflandırmanın yapıldığı görülmektedir (Jones, 1999: 95).

Daha çok liberal kuramcılar tarafından kullanılan içsel self-determinasyon kavramı bir toprak parçası üzerinde ortak kültür değerlerine sahip gurubun kendi yönetim biçimini herhangi bir baskı altında olmadan yaşaması ve demokratik bir ortam içerisinde egemenlik kurması anlamına gelmektedir (Sönmezoğlu, 2012: 680). Watt'a göre self determinasyon bir azınlığın ya da gurubun kendi hükümetini seçmesi anlamında kullanılırken De

George self-determinasyon ile ilgili olarak halkın kendisini yönetecek olan yöneticiyi ya da yönetim şeklini seçme hakkı olarak tanımlanmıştır. Ayrıca De George, kendi kaderini tayin hakkını gerçekçi bir hak olarak görmüyor, bir mit/masal olarak tanımlıyor. Buna gerekçe olarak self-determinasyon ilkesinin mevcut düzeni sekteye uğratacağını ve azınlıklar için mantıklı bir seçim olmayacağını ileri sürmüştür. Halperin, Scheffer ve Small ise egemen devlet içerisinde bulunan azınlıkların kendilerine egemen bir devlet oluşturmaksızın daha geniş bir özerklik ya da dil ve din ile ilgili birtakım haklar elde etme hakkını self-determinasyon olarak nitelendirmiştir (Cebeci, 2019: 22).

Daha çok Marksist kuramcılar tarafından benimsenen ve kullanılan dışsal self-determinasyon kavramı ise belli etnik, dilsel ve dinsel özelliklere sahip grupların farklı kültür ya da sosyal yapıya sahip egemen bir gücün bünyesinde olmadan kendi yönetim şeklini belirlemesi olarak tanımlanmaktadır (Sönmezoğlu, 2012: 680). Bu bağlamda Cutler self-determinasyon kavramının birbirinden farklı şekillerde ifade edildiğini, karşı konulamaz bir ülkü olarak imgelendiğini belirtmiştir. Kendisi self-determinasyonu etnik, dini veya dilsel olarak farklı bir gurubun ayrı bir ulusal egemenlik ve bağımsızlık oluşturma gayesiyle mevcut bulunan egemen güçten ayrılarak ulusal sınırların yeniden şekillendirilmesi talebi olarak nitelendirmiştir (Cutler, 1992: 6). Jones ise dışsal self-determinasyon hakkını bir ulusun ya da etnik, dilsel ve dinsel olarak farklı olan azınlığın kendi kaderlerini dış müdahalelerden bağımsız ve özgür olarak şekillendirmeye gücü yetmesi olarak tanımlamıştır (Jones, 1999: 95).

Self-determinasyon tanımları incelendiğinde içsel ve dışsal self-determinasyon kavramlarının başta içerik ve kapsam olmak üzere birtakım farklılıklarının olduğu görülmektedir. Ayrıca içsel self-determinasyon sürekli bir hak iken dışsal self-determinasyon bir kerelik bir hak olarak karşımıza çıkmaktadır. Bir diğer farklılık ise içsel self-determinasyonda halkın kapsamı daha geniş tutulurken dışsal self-determinasyonda bu haktan yararlanma durumu sadece belli halklar için geçerlidir (Cebeci, 2019: 23).

Kelsen'e göre self-determinasyon ilkesinin temelinde belirli bir ülke sınırları içerisinde yaşayan ve kendini egemen kültüre göre yalnız hisseden bireylerin, kendisi gibi diğer insanlarla birleşip birtakım sosyal bağlar oluşturması sonucu kendi devletini kurmak istemesi düşüncesi vardır (Kelsen, 1941). Bu görüşe karşıt görüşler ise self-determinasyon ilkesinin toprak

bütünlüğü ilkesi ile paralellik göstermesi gerektiğini vurgulamaktadır. Düşünceleri Burkina Fasso-Mali davası yargıçlarından Georges Abi- Saab'ın da ifade ettiği gibi self-determinasyon hakkı ancak bir hayal olarak kalacak ve kargaşa insan haklarının önünü açmayacaktır şeklindedir (Karaosmanoğlu,2003: 152). Günümüzde daha çok demokratikleşme anlamı kazanan self determinasyon ilkesi, toprak bütünlüğe kast eden tanımlar bölücü guruplar dışında rağbet görmemektedir. Marc Weller, self determinasyon hakkının etnik halkların ve diğer grupların bağımsızlık umutlarını kapsadığını, ülkelerin milliyetçilik anlayışlarının gelişmesinde rol oynadığını ve yalnızca bölücü bir ülkü düşüncesinde olan etnik gruplara uygun bir araç sunduğunu ifade etmektedir. Ayrıca Weller self determinasyon tartışmalarının en kalıcı ve yıkıcı savaş şekillerinden biri olduğunu belirtmektedir (Weller, 2009: 111).

Self-determinasyon ile ilgili tanımlar incelendiğinde literatürde tanımların genel olarak ayrılma hakkını öne çıkaran yaklaşımlar ve iç self-determinasyona dikkat çeken ve sorunun çözümünü demokratikleşme yolunda arayan yaklaşımlar olmak üzere iki eksende toplandığı görülmektedir.

1.2. Self Determinasyon Bir Hak mı Yoksa İlke midir?

Self-determinasyona ilişkin bir tanım sorunu olmakla birlikte, tanım tartışmalarının yanı sıra, self-determinasyonun yasal bir hak mı yoksa siyasi bir ilke mi olduğu konusunda da tartışmalar bulunmaktadır. Bireyselden ziyade ulusal ya da toplumsal haklar içerisinde değerlendirilen ulusların kendi kaderini tayin hakkının yasal bir hak mı yoksa siyasal bir ilke mi olduğu konusuna geçmeden önce hak kavramı üzerinde durmak konunun anlaşılması açısından önemlidir. Shue'ye göre hak bir talebin adil ve doğru olması temelini oluşturan en önemli unsur olarak nitelendirilmiştir (Shue, 2009). Gündüz ise bir hukuk yapısının öznelere tanıdığı ve güvence ettiği yetki olarak tanımlamaktadır (Cebeci, 2019: 24-25).

Saul, self-determinasyonu hem hukuki bir ilke hem de hukuk kuralı olarak nitelendirmektedir. Kavramın hukuki olarak gündeme gelmesinde ve kazanılmasında sömürülen halkların önemli bir rolü bulunmaktadır. 1960 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun XV sayılı kararıyla kendi kaderini tayin hakkı, sömürge yönetimi altında yaşayan halkların bir hakkı olarak tanımlanmıştır. Bu belge neticesinde self-determinasyon ilke niteliğinden hak niteliğine evrilmiştir. Bir başka görüşe göre self-

determinasyon hakkı İkiz Sözleşmeler neticesinde bağlayıcılığı olan bir hukuk kuralı olmuştur. Self-determinasyon hakkı antlaşmalar hukuku açısından incelendiğinde devletler açısından tartışmalı bir konu olması neticesinde devletler açısından bağlayıcılığı da tartışmalıdır. Sonuç olarak ortaya çıktığı andan 1945 Birleşmiş Milletler Antlaşmasına kadar siyasi bir ilke olarak karşımıza çıkmakta, 1945 yılından 1960 bildirisine kadar olan süreçte ise hukuki ilke olarak varlığını devam ettirmektedir. 1960 yılından Soğuk Savaş bitimine kadar olan dönemde ise siyasi ve hukuki bir nitelik kazanan self-determinasyonun günümüzde içsel anlamda bir hak dışsal anlamda ise ilke niteliğinde olduğu söylenebilir (Cebeci, 2019: 25).

1.3. Self-Determinasyon Hakkının Özneleri

Ulusların kendi kaderini tayin hakkını kimin kullanacağı, uygulamada tartışmalı devlet politikaları açısından oldukça hassas bir konudur. Dünya siyasetinde bulunan hassas dengeler neticesinde yaşanan gelişmeler self-determinasyon hakkının öznesinde farklı yorumlamalar getirilmesine neden olmuştur. Bu halkların sahip olduğu kendi kaderini tayin hakkı genel olarak içsel self-determinasyon kavramına tabi olarak incelenmektedir (Ünlü, 2017). Uygulamada hakkın öznesi olarak bir topluluktan, yani bir bölgede yaşayan insanlardan oluşan bir topluluğun, kendi kaderini belirleyecek benliğin ifadesi olarak bahsedilmektedir. Bu insan topluluklarının kimler olduğu, hakkın kullanımında yasal otoritenin kimin elinde olacağı sorularının cevaplanması gerekmektedir (Ünlü, 2017: 81).

Tarihsel süreç incelendiğinde self-determinasyon hakkının başlangıçta sömürgeler için ortaya çıkmış ya da çıkarılmaya çalışılmış olduğu görülmektedir. Tarihi belge ve veriler incelendiğinde 20 yüzyılın ikinci çeyreğinde 750 milyondan fazla insanın sömürge yönetimleri altında yaşadığı görülmektedir. 1946 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, kendi kaderini tayin hakkından mahrum kalan halkların bir listesini yayınladı ve bu listeye 74 bölge dâhil edilmiştir. Dekolonizasyon süreci ile bu sayı 1960 yılında 64'e inmiştir. Günümüzde ise bu sayı belgelerde 16 olarak geçmektedir (United Nations, 2016).

Yukarıdaki bilgilerden hareketle klasik anlamda self-determinasyon hakkından bahsedildiğinde ilk olarak sömürge halkları akla gelecektir. Sömürge halklarının kimler olduğu Birleşmiş Milletler tarafından

çözümlemişdir. Ancak günümüzde klasik anlamda sömürgecilik faaliyetleri sona erdiği için vesayet rejimi adı altında sömürge ile yönetilen halklar kalmadığından bu hakkın uygulanması olanaksız hale gelmiştir.

Self-determinasyon hakkının öznesi konumunda olan bir diğer unsur ise azınlıklar ve etnik gruplardır. Günümüzde etnik grupların yaşadığı devletlerde kendi kaderini tayin hakkı, egemen gücün otoritesine ve ülkesel bütünlüğüne yönelik bir tehlike olarak algılanmaktadır. Diğer bir ifadeyle bir devletin ülkesel bütünlük ilkesinin uygulanması, azınlıklar ve etnik gruplar için self-determinasyon hakkının uygulanmasından daha öncelikli bir konumdur. Uluslararası hukuk belgeleri incelendiğinde azınlıklar ve etnik grupların kendi kaderini tayin hakkı sömürgelerinkinden oldukça farklılık göstermektedir.

Egemen ve bağımsız bir devlet içerisinde bulunan herhangi bir etnik grup ve azınlık gurubun dışsal self determinasyon ilkesi doğrultusunda bir devletten ayrılma yani bağımsız bir devlet kurması kendi kaderini tayin etme kapsamında değerlendirilemez. Uluslararası hukukta bu tip iddiaların herhangi bir karşılığı yoktur. Kısacası azınlıkların ve etnik gurupların self-determinasyon hakkı yeni bir devlet kurmak şeklinde değerlendirilirse hem uluslararası toplum düzenine hem de devletlerin ülkesel bütünlüğüne zarar verecektir (Pazarıcı, 2012: 142-143).

Günümüzde yerli halkların büyük çoğunluğu sömürgeler ile benzer bir geçmişi paylaşmaktadır. Hatta günümüzde sömürgeler tasfiye edilmiş olsa da yerli halkları günümüz sömürgeleri olarak tasnif etmek yanlış bir kullanım olmayacaktır. Uluslararası hukukta yerli halkların kendi kaderini tayin etme hakkı ile ilgili düzenlemeler vardır. İlk adımları Uluslararası Çalışma Örgütü ile yapılan yerli halkların kendi kaderini tayin etme hakkı düzenlemeleri 2007 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu Kararı ile evrensel bir nitelik kazanmıştır (Ünlü, 2017: 87).

2. DİJİTAL DİPLOMASİ KAVRAMI

Diplomasinin tarih sahnesinde yer alışı en az modern devletlerin ortaya çıkışı ile eş zamanlıdır. Modern devletlerin kurulmasıyla birlikte devletlerarası görüşmeleri yürütmek amacıyla diplomatik faaliyetler başlamıştır. Devlet kavramı yeryüzünde var olmaya devam ettikçe diplomasinin de var olacağı düşünülmektedir. En yalın anlamıyla diplomasi,

devletlerin birbirleri arasındaki siyasi ilişkileri gerilime yer vermeden savaşa gerek kalmadan barış yoluyla çözmesi anlamına gelmektedir. Ancak diplomasi kavramı günümüzde sadece devletlerin ve diplomatların sadece dış politikadaki hedeflerine ulaşmak amacıyla kullandığı bir araç olmakla kalmamış, toplumun ve sivil yapıların da dâhil olduğu bir siyasal iletişim metodu haline gelmiştir (Ünalnı, 2019: 137).

2.1. Diplomasi Kavramı

Diplomasi kelimesinin eski Yunancadan türetilmiş olup, "çift veya iki kat" anlamına gelen "diplos" ya da "iki yana veya iki tarafa" kelimelerinden türetildiği ifade edilmektedir (Özcan ve Çınar, 2014:153). Yunan medeniyetleri ve Romalılarda devletin resmi evraklarının katlama şeklinin ikiye katlama olmasından ötürü resmi evraklara "diploma" adı verilmiştir. İlerleyen dönemde devletlerin belgelerindeki miktar artışı bu belgeleri derleyip, toplayıp, düzenleyecek ve muhafaza edecek bir birime ihtiyacı doğurmuştur. Bu bağlamda diplomasi kavramı 18.yy'a kadar devletin resmi belgelerini toplama işi anlamında kullanılmıştır (Tuncer, 2009: 13).

Diplomasi kavramının resmi belgeleri derleyip toplama, düzenleme ve muhafaza etme işinden devletlerarası ilişkileri yönetme şeklinde kullanımı İngiliz devlet adamı ve yazar Edmun Burke ile gerçekleşmiştir. Edmund Burke bu kavramı "uluslararası ilişkilerin yürütülmesinde kullanılan strateji ve yetenek" olarak yorumladı ve "diplomatik komite" tabirini icat etti (Baştan, 2016: 6).

Tuncer'e göre diplomasi sosyal ve kültürel olarak farklılık gösteren kolektif yapıların arasında iletişim kurmak için kullanılan bir araçtır (Tuncer, 2009). Türk Dil Kurumu (TDK) sözlüğünde "Uluslararası ilişkileri düzenleyen anlaşmalar bütünü; Ülkesini yabancı bir ülkede ve uluslararası toplantılarda temsil etme sanatı; Bu alanda çalışan kişinin görev ve mesleği" olarak tanımlanmaktadır (TDK).

Nicolson konuyu dar ve geniş anlamda ele alarak diplomasi'nin siyasi işlevine dikkat çekmiştir. Bu sınıflandırmada diplomatlar arasındaki iletişim ve müzakere sürecini dar anlamda değerlendirirken, ülkelerin dış politikada kullandıkları siyasi nüfuz işlevini geniş anlamda değerlendirmiştir (Nicolson, 1970). Ernst Satow ise bunu, bağımsız egemen güçlerin resmi ilişkilerinin

istihbarat ve taktik yoluyla yürütülmesi olarak tanımlamaktadır (Satow, 1932: 1).

Literatür incelendiğinde diplomasi kavramının genelde uluslararası ilişkilerde kullanılan resmi görüşmeler şeklinde ele alındığı görülmektedir. Ancak Nicolson'un tanımından yola çıkarak diplomasi'nin uluslararası ilişkilerde kullanılan resmi görüşmelerden daha kapsamlı bir kavram olduğu sonucuna varılabilir. Ayrıca Kennan ve Bartson'un diplomasi tanımı da literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmıştır. Kennan, "diplomatsız diplomasi" kavramını literatüre kazandırarak, diplomasiyi devletlerarası dar bir kavram olmaktan çıkarmıştır. Bartson ise devletlerin diplomasiye ilişkin diğer tüm aktörlerle ilişkilerini tanımlamış ve diplomasiyi geniş bir perspektiften incelemiştir (Yiğit ve Uzun, 2023: 224).

Literatür incelendiğinde ortak bir yargıya varılamadığı görülmektedir. Teknolojide yaşanan gelişim ve dünya düzeninin değişmesi diplomasi kavramının da sürekli olarak değişip dönüşmesine yol açmıştır. Bu bağlamda diplomasi açısından tarihsel bir sınıflandırma yapılmasının gerekliliği ortaya çıkmaktadır. Diplomasi sınıflandırmasında bir görüş Birinci Dünya Savaşından önceki dönemde yapılan diplomasi için "eski diplomasi" Birinci Dünya Savaşından sonra Soğuk Savaş'ın sona ermesine kadar olan döneme kadar yapılan diplomasi için ise "Yeni diplomasi" olarak değerlendiriliyor. Farklı bir diplomasi kategorisinde ise sayısallaştırma vetiresine vurgu yapılmaktadır. Bu sınıflandırmaya göre 1.0 alışagelmış diplomasiyi, 2.0 amme diplomasisini ve 3.0 ise sayısallaştırma diplomasisini ifade etmektedir (Yücel, 2016: 749).

2.2. Küresel Dönemde Diplomasi'nin Dönüşümü

Soğuk savaş sonrası dönemde hızlanan küreselleşme süreci ve teknolojik gelişmeler diplomasi'nin dönüşümünü de hızlandırmıştır. Bilgi iletişim teknolojilerinin gelişmesi ve internetin yaygınlaşması, ülkelerin diplomasi'de dijital araçları ve interneti kullanmaya başlamasına neden olmuştur. Diplomasi sürecinde sadece devletler değil, sivil toplum kuruluşları, şirketler ve hatta bireyler kullandıkları Facebook, Twitter, Instagram sosyal medya araçlarında ülkelerinin reklamlarını yapmaya ve cezbedici imajlarını ortaya koymaya çalışmışlardır. Yakın tarihte gerçekleşen Arap Baharı adıyla

nitelendirilen ve bütün Ortadoğu'yu çok kısa sürede etkisi altına alan halk hareketi sosyal medya üzerinden organize olmuş ve seslerini kamuoyuna sosyal medya üzerinden duyurmuşlardır. Böylece Arap Baharı dijital araçların önemini gözler önüne sermiştir. İnternet teknolojilerinin bu etkisi internet kullanımının da yaygınlaşması iletişimi hızlandırmış, dünyada yaşanan bütün gelişmeler zaman ve mekân fark etmeksizin toplumların gündemine taşınmıştır. Bu özelliğiyle dijital diplomasi farklı bir diplomasi çeşiti olarak değerlendirilebilir (Yiğit ve Uzun, 2023: 224-225).

Ancak dijital diplomasinin ortaya çıkışı eski diplomasi ve kamu diplomasisini ortadan kaldıran ve bu iki diplomasinin ekarte eden diplomasi çeşidi olarak algılanmaması gerekmektedir. Dijital diplomasi, diplomasinin günümüzde ulaştığı bir boyutu ifade etmektedir. Bu nedenle diplomasinin dönüşümünün açıklanması konunun daha anlaşılır olması bakımından elzemdir.

Birinci Dünya Savaşı öncesinde diplomasi kavramı gizli sözleşmeler olarak algılanırken, savaşlar sonuçlarıyla birlikte diplomasi kavramının yeniden revize edilmesi gerekliliğini hatırlattı. Bu dönemde ABD Başkanı Wilson, diplomasinin açık bir şekilde yürütülmesi ve anlaşmazlıkların barış yoluyla çözülmesi gibi ilkeleri açıklamıştı. Bu durum diplomasideki en büyük kırılma noktası olarak nitelendirilebilir. "Açık diplomasi" olarak adlandırılan bu dönem, Birinci Dünya Savaşı'nın sonundan İkinci Dünya Savaşı'nın başlangıcına kadar önemini korumuştur (Kocaoğlu, 1993: 359).

Yücel ise bu dönemle ilgili olarak ülkelerin kendi egemenlik esaslarına göre uluslararası normlara aykırı hareket etmeden, toprak bütünlüğünü ve çıkarlarını korumak için ikili/çok taraflı diplomasi faaliyetlerinde bulduklarını belirtmiştir. Alışagelmiş diplomasi veya Diplomasi 1.0 olarak adlandırdığı bu dönemin unsurlarını uluslararası ilişkilerde görünürlük ve imaj yaratma, müzakere, sert güç, otorite ve sınıf olarak tanımlamaktadır. Bu devirde devletin aktörlerinin çoğunlukla devlet adamları, dışişleri bakanları ve diplomatlar olduğu görülmektedir. İkinci Dünya Savaşı sonrasında özellikle Nazilerin kullandığı manipülasyon/hileli yönlendirme ve sert güç kavramının, yerini yumuşak güç ve stratejik iletişim almıştır. Ayrıca Yücel Soğuk Savaş döneminde klasik diplomasi anlayışının büyük ölçüde terk edildiğini ve kamu diplomasisinin yaygın olarak kullanıldığını ifade etmektedir. Bu dönemde egemenlik ve hiyerarşi gibi sert güç politikalarından vazgeçildiğini,

toplumların zihinlerine ve kalplerine nüfuz etmek amacıyla bilim, kültür, eğitim, sanat, medya gibi yumuşak güç araçlarının tercih edildiğini ifade etmiştir (Yücel, 2016: 748).

Hükümetlerin halkla ilişkileri, temelde ülkelerin mevcut ideolojileri ve dış politika amaçlarını başka ülkelerin halklarına cazip gösterip benimsetme amacı güden bir diplomatik mekanizmadır. Bunu yaparken ülkeler diğer ulusları kendi politikaları konusunda aydınlatır, etkiler ve onlardan kendi ulusal çıkarları doğrultusunda hareket etmelerini isterler. Soğuk Savaş'ın başlangıcında kamu diplomasisi bir psikolojik savaş stratejisi olarak uygulanırken, Soğuk Savaş'ın sonunda medya araçlarının gelişmesi yeni bir güç kavramı olan yumuşak gücün ortaya çıkmasına neden olmuştur. Soğuk Savaş'a kadar askeri güç ve askeri envanter en etkili güç olarak ifade edilirken, içinde bulunduğumuz dijital çağda yönlendirme, ikna ve pazarlık en etkili güç olarak ifade edilmektedir. Bu bağlamda Kamu diplomasisi 1960'lı yıllardan itibaren ülkelerin dış politikada kullandığı en etkin diplomasi türü olarak nitelendirilmektedir. Sert güç, bir ülkenin uluslararası ilişkilerde istediği hedeflere ulaşmak için askeri müdahale, baskı, dayatma gibi argümanları kullanması iken yumuşak güç, hedeflere ulaşırken hayranlık, teşvik, örnek alma gibi iknaya dayalı argümanları kullanmasıdır. İkisinin dengeli bir şekilde kullanılmasına ise akıllı güç adı verilmektedir (Yiğit ve Uzun, 2023: 224).

Yumuşak güç kavramından ilk kez bahseden Joseph Nye, uluslararası arenadaki bloklaşmış yapının, uluslararası örgütler ve medya gibi unsurların önem kazandığını belirtmiştir (Nye, 1990: 15). Aydemir ise yumuşak gücün önemine vurgu yaparak sert gücün aldatma ve korkutmaya dayalı bir yöntem olduğunu ileri sürmüştür. Merkezi güçlerin genellikle amaçlarına ulaşmak için savaş, ekonomik baskı ve yaptırımlar uyguladıklarını ancak bu eylemin hedef unsurda savunma içgüdülerini harekete geçirebileceğini ve devletlerin manevra yapabileceklerini dile getirmiştir (Aydemir, 2020: 82). Ancak yumuşak güç, politika hedeflerinde karşı tarafı ikna ederek, baskı ve zorlama yerine cezbetme yöntemini kullanarak karşı tarafın gönüllerini fethederek ulaşmaya çalışmaktadır (Nye, 2005).

Teknolojide meydana gelen gelişme kitle iletişim araçlarını da geliştirmiş, böylece kitleler arası iletişim hız kazanmıştır. Bu durum kamu diplomasisine yeni bir bakış açısı getirmiştir. Böylece diplomatik faaliyetler

sadece belli bir kitleye değil büyük ölçüde evrensel bir kitleye icra edilmeye başlanmıştır. Medya, ülkelerin uluslararası ilişkilerde kendilerine taraftar kazanma, haklılıklarını duyurma yolunda oldukça etkili bir araç olarak karşımıza çıkmaktadır. Zamanla bu durumun öneminin farkına varan devletler birbirleriyle stratejik bir yarış haline girmişlerdir. Medya ve dijital ortam devletlerarası sınırları ortadan kaldırarak yeni konuların gündeme girmesine de neden olmuştur. Böylece merkezi güçler kitlelerin onayları ile elde edilen bir güç yönetimine dönüşmüştür (Yiğit ve Uzun, 2023: 224-225).

Böylece diplomasinin uygulayıcıları sadece yetkilileri değil sıradan vatandaşları da dikkate almaya başlamışlardır. Kısacası klasik diplomaside vatandaşlar diplomaside birçok noktada uzak bir konumda iken diplomasi 2.0 da uygulayıcısı olmuştur. Bu dönemde teknoloji, yazılım ve dijital medya hızlı bir değişim yaşadı. Doğal olarak bu durum diplomasi 2.0'ın da değişmesine neden oldu (Yücel, 2016).

Teknoloji, yazılım ve dijital teknolojilerde gerçekleşen bu değişim medya ve iletişim araçlarının da değişmesine neden olmuştur. Ayrıca medyanın yapısında ve işleyişinde meydana gelen bu değişim sosyal medya adında yeni bir alanın doğmasına neden olmuştur. Sosyal medyanın ortaya çıkışı haberlerin hızla yayılmasına ve iletişimin daha hızlı ve etkili yapılmasına imkân tanımıştır. Bu nedenle uluslararası ilişkilerde merkezi otoritelerin bilgi üzerindeki denetimleri zayıflamış, sosyal medya araçları diplomatik faaliyetlerin icra edilmesinde kullanılan etkili bir yöntem haline gelmiştir. Teknoloji ve yazılımdaki bu değişim savaş sanayisini de yeni boyutlara taşısa da savaşı engelleyecek olan müzakere aracı diplomasinin de hızlı gelişim ve değişimine olanak sağlamıştır. Bu süreçte diplomasi köklü bir farklılaşmaya uğramış ve dijital diplomasi (diplomasi 3.0) nosyonu ortaya çıkmıştır.

2.3. Dijital Diplomasi

1990'lı yıllar internetin sivil topluma açılmasıyla ticaret, pazarlama, iletişim, kültür ve sanat gibi daha birçok alanda köklü değişim ve dönüşümlere neden olmuştur. İnternetin artık şahıs bazında kullanımı toplumu ilgilendiren pek çok konuda paradigma değişikliklerine neden olmuştur. Bireyin ve toplumların dâhil olduğu her ortam enformatik gelişmeler neticesinde

dönüşüm yaşamış ve diplomasi de bu dönüşüm yaşayan alanlardan biri olmuştur (Çatal, 2015: 43).

Bilişim teknolojilerinde meydana gelen gelişmeler devletlerin diplomaside dijital araçlar kullanmasına neden olmuştur. Devletler ve sivil toplum kuruluşlarının yanı sıra toplumun bireylerinin de dijital yöntemlerle ülkelerinin reklamlarını yapmak, tanıtımlarını yapmak, cezbedici bir imaj yaratmak ve haklılıklarını duyurmak amacıyla Twitter, Facebook, Instagram gibi sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. Bu nedenle devletler dijital diplomasi faaliyetlerine önem vermişlerdir. Dijital diplomasi en yalın ifadeyle “diplomatik amaçların elde edilmesinde internetin ve genel olarak dijital teknolojilerin kullanılması” şeklinde tanımlana bilir (Ezgin ve Saka, 2016: 58). Manor ve Segev ise dijital diplomasiyi, bir ülkenin imajını ve itibarını aktif olarak yönetmek ve dış politika hedeflerine ulaşmak için sosyal medya platformlarının artan kullanımını olarak tanımlamaktadır (Manor ve Segev, 2015). Lewis ise dijital diplomasiyi diplomasi faaliyetlerinde yetkililerin başka yetkililer ve diğer toplumlar ile bağlantı kurabilmek adına dijital medya uygulamalarını yani sosyal medya araçlarını kullanması olarak açıklamıştır (Lewis, 2014).

Dijital diplomasi ile ilgili literatür incelendiğinde yapılan tanımlarda internet, bilgi iletişim teknolojileri ve dijitalleşmeye dikkat çekildiği görülmektedir. Bunun yanı sıra yapılan tanımlar genel olarak üç farklı hususa dikkat çekmektedir.

1. Klasik diplomasinin (diplomasi 1.0) dönüşümü sonucu dijital çağın gerekleri ve gereklilikleri ile oluşturulan yeni bir diplomasi türüdür,

2. Kamu diplomasisine yeni araçların ve yeni teknolojilerin getirilmesiyle Yeni Kamu/Amma Diplomasisi 2.0 olarak gelişimi (diplomasi 2.0) ve

3. Kamu diplomasisi gibi çağın getirdiği yenilik ve stratejiler, diplomasinin araçsallaştırılması olarak karşımıza çıkmaktadır.

Bjola ve Holmes küresel ortamda yaşanan gelişmelerin, video konferans görüşmelerinden sosyal medya uygulamalarına kadar tüm yeniliklerin iletişim amacıyla kullanıldığını belirtmiştir. Holmes dijital

diplomasiyi bu yeniliklerin siyasi emellere uygun bir şekilde belirlenen bir yöntem ile dijital medyanın ve sanal iş birlikçilerin diplomatik amaçlarla kullanılması olarak açıklamıştır. Bjola ise dijital diplomasiyi dijitalleşmenin her alanının doğrudan diplomasi yapmak amacıyla kullanılması, geliştirilmesi, yürütülmesi ve yönetilmesi olarak ifade etmiştir (Holmes ve Bjola, 2015:15).

Dijital diplomasi Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığı resmi internet sitesinde uluslararası ilişkilerde yaşanan problemleri internet yoluyla çözmek olarak ifade edilmiştir. Hanson da Birleşik Krallık Dışişleri Bakanlığının tanımına paralel bir tanım yaparak dijital diplomasiyi dijitalleşmenin diplomasi faaliyetlerini yürütmek amacıyla kullanılması olarak ifade etmiştir (Hanson, 2010). Potter, dijital diplomasiye farklı bir isim vererek siber diplomasi kavramını kullanmış ve bu kavramı diplomatik hedeflere ulaşmak için internet teknolojilerinin ve araçlarının kullanılması olarak açıklamıştır (Potter, 2002). Sandre ise dijital diplomasiyi yeni bir diplomasi çeşidi olarak ele almamış ve klasik diplomasinin bir aracı olarak ele almıştır. Yetkililerin uluslararası ilişkilerdeki faaliyetlerinde dijital araçları ve sosyal medya uygulamalarını kullanması olarak açıklamıştır. Hokking ve Melissen'de Sandre'ye benzer biçimde dijital diplomasiyi klasik diplomasinin konusu olarak ele alırken dijital diplomasi adında yeni bir isim vermeyerek "Dijital Çağda Diplomasi" adı altında incelemiştir. Ritto, uluslararası ilişkilerin dijital araç ve yöntemlerle yürütülmesi açısından "Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Yönetimi" kavramını geliştirmiş ve bu kavramı açıklarken internet ve bilgi iletişim teknolojileri aracılığıyla yürütülen bir kavram olduğunu savunmuştur. Nweke ise benzer bir yaklaşım ile "elektronik araçların diplomaside, devletlerarası ilişkileri yürütmek ve devletin dış politika mesajlarını, hem ülke içine hem ülke dışına daha geniş bir kitleye iletilmesini sağlamak" amacıyla kullanılması tanımını yapmıştır (Yiğit ve Uzun, 2023: 226-227).

Bu bağlamda yukarıdaki tanımlarda dikkat çeken husus dijital diplomasinin kimi zaman yeni bir diplomasi çeşidi olduğu öne çıkaran tanımlar da olduğu gibi kimi zaman da klasik diplomasinin bir çeşidi olduğunu öne çıkaran tanımların da mevcut olduğudur. Bu tanımlarda dikkat çeken husus globalleşme ve teknoloji ile değişen dünyada diplomatik faaliyetlerin ifa edilmesinde bazı değişiklikler ve yenilikler olması üzerinedir.

Bazı araştırmacılar dijital diplomasiyi diplomasi 2.0 (Public Diplomacy)' nin bir uzantısı olduğunu ifade etmektedir. Dijital diplomasi nin kamu diplomasisinin uygulanmasında bir araç olduğunu, dijital medyanın özellikle de sosyal medya platformlarının araç olarak kullanıldığını ve kamu diplomasisine yeni araç ve yöntemler sunduğunu ileri sürmektedir.

Sotiriou dijital diplomasi nin literatürde genel kabul gören bir standardı ve belli bir teorik çerçevesi olmadığını ileri sürmüştür. Hanson ise dijital diplomasi nin dış politika hedeflerini bilgi yönetimi, kamu diplomasi si, enformasyon yönetimi, konsolosluk iletişimi, afet yönetimi, internet özgürlüğü, dış dijital kaynaklardan faydalanma ve politika planlama olmak üzere 8 maddede özetlemiştir (Sotiriou, 2015: 15). Literatürden de anlaşılacağı üzere her ülke dijital diplomasi ye kendi çerçevesinden incelemektedir. Dijital diplomasi akademisyenler ve yetkililer tarafından farklı şekilde yorumlanmış, tanımlanmış ve anlaşılmıştır. Bu nedenle evrensel bir tanımlı yoktur.

Manor dijital diplomasi nin oluşumu ve uygulanmasında iki önemli etkene dikkat çekmektedir. Birincisi kamu diplomasi sinin uygulanmasında yeni bir aktör olduğu ikincisi ise yabancı ülkelerin vatandaşları ile sadece mesai saatleri içerisinde değil 7/24 monolog iletişim yapısını yıkıp iletişim kurarak diyaloga geçmektir. Bu iki yaklaşım temelde bir ülkenin ya da halkın uluslararası ilişkilerdeki politikalarını gerçekleştirmek için doğru ve etkin bir kamu diplomasi si uygulamak için dijital araçları ve sosyal medya platformları kullanmasını ifade etmektedir (Manor ve Segev, 2015) .

Yukarıdaki tanımlarda klasik diplomasi nin sadece devletlerarası müzakere kavramını içerdiği, teknolojik gelişmeler, küreselleşme ve dijitalleşmenin artan önemi ve etkisiyle diplomatik faaliyetlere toplumların ve bireylerinde girdiği anlaşılmaktadır. Diplomasi nin oluşan bu yeni formu diplomasi ye yeni konular, yeni yöntem ve araçların girmesine neden olmuştur (Williamson, 2006).

3. DİJİTAL DİPLOMASİ VE SELF DETERMİNASYON İLİŞKİSİ

Günümüz diplomasi sini temsil eden dijital diplomasi, internetin bireylere getirdiği süreklilik ve zaman kavramını ortadan kaldırması ile kamu kurumlarının 8-5 diye ifade edilen çalışma durumunu ortadan kaldırmakta ve iletişimi daimî kılmaktadır. Bu yönüyle devlet liderlerinin de diplomasi

faaliyetlerini sosyal medya yoluyla icra etmesi ön plana çıkmıştır. Diplomasi faaliyetleri halka açılmış, halkın fikirlerini kolayca beyan edebilmesinin, devlet liderlerinin paylaşımlarına hızla yanıt verebilmesinin önü açılmıştır. Böylece ortaya çıkan yeni diplomasi siyasal iletişimin devlet, devlet adamları ve diplomatlar olan özne kavramını da dönüştürerek bünyesine bireyleri de almıştır. Bu sayede bireyler ülkelerinin reklamlarını yapmak, tanıtımlarını yapmak, cezbedici bir imaj yaratmak ve haklılıklarını duyurmak amacıyla Twitter, Facebook, Instagram gibi sosyal medya araçlarını kullanmaya başlamıştır.

Yücel 2016 yılında yaptığı araştırmada dijital platformları da dâhil ettiği nüfus sıralamasında Facebook, Çin, Tencent, Hindistan, Whatsapp, ABD, LinkedIn, Instagram, Twitter ve Snapchat olarak sıralamıştır. Bu bağlamda dijital çağımızda çeşitli amaçlarla sosyal medya bünyesinde barındırdığı üye sayısı nedeniyle oldukça etkili ve önemli bir görüngü olarak karşımıza çıkmaktadır (Yücel, 2016: 751).

Dijital diplomasi bireylere ve halklara yüksek ücretler ödemedi sosyal medya uygulamaları aracılığıyla kamuoyu yapma ve iletişim kurma imkânı tanımaktadır. Bu bağlamda self determinasyon iddiasında bulunan halkların dünya toplumuyla iletişime geçmesi ve haklılıklarını duyurmaları düşük ücretler ile sağlanabilmektedir.

4 Şubat 2004 yılında Mark Zuckerberg tarafından kurulan Facebook uygulaması dünyada en fazla kullanıcıya sahip sosyal medya uygulamalarının başında gelmektedir. Birçok düşünürün göre Facebook gibi sosyal medya araçları 1.5 milyar aktif kullanıcısı ile sanal birer devlet olarak karşımıza çıkmaktadır. Self determinasyon bağlamında önemli bir etkisi olan Facebook sayesinde pek çok dünya devleti diplomatik anlamda Kosova'yı tanımıştır. Bu tanıma işlemi sayesinde Facebook kullanıcıları Facebook üzerinden Kosova'yı ülke olarak etiketleyebilme imkânı bulmuştur. Tanıma sürecinin arka planındaki gelişimde Kosova vatandaşı Luard Kullolli Kosova'nın ülke olarak eklenebilmesi için Facebook'a dilekçe vermiş, Kosova vatandaşı 10.000 kişinin imzası ile Kosova'nın Facebook tarafından tanınması için taleplerini iletmışlerdir. Kosova Avrupa Entegrasyonu bakanı Vlora Çitaku Facebook'un resmi olarak Kosova'yı tanıdığını açıklamıştır. Bu gelişime başarılı bir dijital diplomasi politikası olarak tarihe geçmiştir. Ayrıca Kosova'nın bağımsızlık sürecinde bir self determinasyon aracı olarak dijital

diplomasinin kullanımını da gözler önüne sermektedir (Tozkoparan, 2020: 12).

Dijital diplomasinin diğer önemli araçlarından biri de Larry Page ve Sergey Brin tarafından 2004 yılında kurulan internet arama motoru, reklam tabanlı hizmetler ve çevrimiçi bilgi dağıtımını sağlayan bir çokuluslu şirket olan Google'dır. Tıpkı Facebook'un Kosova'yı tanınmasında olduğu gibi Google'ın yıllardır İsrail devletinden self-determinasyon hakkı ile ayrılma girişimlerinde bulunan Filistin'i tanınması dünya kamuoyunda büyük yankı uyandırmıştır. Bu süreçte Google Filistin toprakları ifadesini Filistin olarak değiştirerek bu toplumu bir ülke olarak tanıdığını göstermiştir. Bu gelişme uluslararası kamuoyunda Filistin'in BM'ye üye olmayan gözlemci devlet statüsü kazanmasını sağlayan faktörlerden biridir. Bu bağlamda Google'ın ortaya çıkışı ve gelişmesi dijital diplomasinin uygulanmasında en çarpıcı teknolojik gelişme olmuştur (Tozkoparan, 2020: 12-13).

Bireyler, uluslararası örgütler ve devletler dijital diplomasiyi kamuoyu oluşturmak ve kamuoyunu bilgilendirmek amaçlı kullanmaktadır. Devletler, kamuoyunun hassas olduğu meselelere dair bir eylemde bulunacağı zaman, sosyal medyadan ilk olarak tepkileri ölçecek; henüz politikaya dökülmemiş tweetler atmaktadır. Bu bağlamda kendi kaderini tayin kararı veren bir halk, olası bir referandum neticesinde egemen devletin yetkilileri ve halkın ne derece tepki vereceğini ölçebilme imkânı sağlayabilecektir. İnternetin doğru şekilde kullanımı ile diplomatik aktör fikirlerinin dünyanın her köşesine duyurabilmekte ve bu sayede imaj çalışması yapılabilmektedir. Bu durum Nye tarafından ortaya atılan yumuşak güç kavramının bir örneği olarak gösterilebilir. İnternet aracılığı ile devletlerin politik hedeflerinin bildirmesi ve olumlu imaj oluşturması bir kamu diplomasisi faaliyeti olarak adlandırılmaktadır. Bu bağlamda self-determinasyon hakkına sahip halklar fikirlerini dünyanın her köşesine duyurabilme imkânı bulacak ve etkin bir kamu diplomasisi ile uluslararası arenada olumlu bir imaja sahip olacaktır.

Katalanların uluslararası toplumda kendi kaderini tayin hakkı kapsamında haklılıklarını dünyaya duyurabilmek ve uluslararası toplumun hoşgörü ve desteğini alabilmek için etkin bir kamu diplomasisi ve dijital diplomasi siyaseti izlediği görülmektedir.

Katalanların dünyada ünlü futbol kulübü olan FC Barcelona hem kurumsal hem de bireysel düzeyde bağımsızlık ve özerklik mücadelesine destek vermişlerdir. Aktif bir şekilde sosyal medya kullanan ve böylece dünyaya sesini duyurmayı başaran FC Barcelona küresel çapta kamuoyu oluşturabilmektedir. Öyle ki resmi Instagram hesabında 120 milyon takipçiye sahip olan kulüp İngilizce Twitter hesabında ise 47 milyona yakın bir takipçi ile dijital diplomasi faaliyetleri göstermektedir. Ayrıca kulübün İngilizce, Türkçe, Arapça gibi birçok dilde resmi Twitter hesapları da bulunması dijital diplomasiye ne derece önem verdiğini göstermektedir (Gülmez ve Cebeci, 2020: 246). DIPLOCAT, uluslararası düzeyde münazara ve açık oturumlar düzenleyerek Katalanların kendi kaderini tayin hakkı konusuna dikkat çekerek akademik ilgi ve desteğin artmasını sağlamaya çalışmaktadır. Kurum sosyal medyayı gündem yaratma amacıyla yoğun ve etkin bir şekilde kullanmaktadır (Torras-Vila ve Fernandez-Cavia, 2018).

SONUÇ

Gülmez ve Cebeci (2020) self-determinasyon hareketlerinde yürütülen kamu diplomasisi faaliyetlerinin self-determinasyon sürecini nasıl etkilediğini Katalonya örneği üzerinden araştırdıkları çalışmada self-determinasyon sürecinde Kamu Diplomasisi faaliyetlerinin etki alanının oldukça sınırlı kaldığı sonucuna ulaşmışlardır. Araştırmacılar merkezi hükümetin self-determinasyonu kabul etmesinin dış destek, uluslararası örgütler ve devletler aracılığı ile uluslararası kamuoyu baskısı ile mümkün olabileceğini ileri sürmüşlerdir. Bu durum teknoloji ve dijitalin önemine dikkat çekmektedir. Kosova örneğinden anlaşılacağı üzere dijital diplomasiye önemine vurgu yapmaktadır. Facebook bünyesinde barındırdığı milyarlarca üye sayısı ve çokuluslu yapısı ile Kosova'nın uluslararası kamuoyu oluşturmaya ve bağımsızlık sürecinde başarıya ulaşmasına imkân tanımıştır.

Korhan (2018) dijital diplomasi aracılığıyla tanınma çabasını Kosova örneği üzerinden araştırdığı çalışmada devlet ve devlet dışı aktörler tarafından diplomasi faaliyetlerinin nasıl kullanıldığını ele almış, Kosova'nın bağımsızlık sürecinde dijital diplomasiye ne derece etkili olduğunu araştırmıştır. Facebook tarafından tanınmış olmanın küresel bir güç tarafından tanınmış olmakla eşdeğer olduğunu lakin diplomasiye hala devletlerin baş aktörler olduğunu, ulusötesi şirketlerin uluslararası hukukun konusu olmadığını ileri sürmüştür. Kosova'nın dijital diplomasi ile elde ettiklerinin

uluslararası ilişkilerin geleneksel anlayışına bir meydan okuma olarak nitelendirmektedir. Ancak diplomasinin dönüşüm süreci incelendiğinde uluslararası ilişkilerin geleneksel anlayışının büyük ölçüde değiştiği diplomatik faaliyetlerde devlet dışı aktörlerin günümüzde aktif olarak yer aldığı görülmektedir. Korhan araştırma bulgularında dijital diplomasinin ulaşabileceği sınırların göz ardı edilmemesine dikkat çekmiştir. Bu noktada araştırma bulguları benzerlik göstermektedir.

Sagala ve Baskoro (2023) devlet dışı aktörlerin dijital diplomasi kullanımını Batı Papua Birleşik Kurtuluş Hareketi (ULMWP) örneği üzerinden ele almış, araştırma sonucunda Batı Papua'nın self determinasyonu için mücadele veren ayrılıkçı bir hareket olan ULMWP'nin amaçlarına ulaşmak için dijital diplomasiyi kullanabilecekleri tespit edilmiştir.

Teknolojide yaşanan baş döndürücü gelişme hem hızlı bir dijitalleşmeyi hem de dijital diplomasi ve self-determinasyon kavramlarını toplumların gündemine taşımıştır. Dijital diplomasi ve self-determinasyon kavramları sadece teknolojik bir değişimi değil, aynı zamanda toplumların kaderini belirleyen/şekillendiren sosyolojik bir olgudur. Öyle ki, birçok toplum siyasi arenada varlıklarını ve dünya ile bütünleşmesini bu sayede gerçekleştirmiştir.

Özellikle bilgi toplumu ile bilgiye biçilen raf ömrü, bu durumu hem teyit etmekte hem de artarak devam edeceğini göstermektedir. Ayrıca devletlerin ve terör örgütlerinin de bu alanı kullanarak kendi amaçları doğrultusunda kamuoyu oluşturabileceklerini de unutmamak gerekir. Çünkü sosyal medya üzerinde kısa bir araştırma yapıldığında self determinasyon iddiasında bulunan halkların politik liderleri ve bağımsızlık yanlılarının sosyal medyada seslerini daha fazla duyurabilmek ve destek toplayabilmek amacıyla self-determinasyon propagandası yaptığı görülmektedir. Yani dijital diplomasi ve self-determinasyon olgusu hem devletlerarası ilişkiler açısından hem de terörle mücadele açısından hem devletlerin hem de terör örgütlerinin kullandıkları yumuşak güç olduğu/olabileceği gerçeğini de ortaya koymaktadır.

KAYNAKÇA

AYDEMİR, Emrah, "Terörizmle Mücadele ve Kamu Diplomasisi", Siyasal Kitabevi, Ankara, 2020.

BAŞTAN, Yücel, "Diplomaside Alan Genişlemesi: Dijital Diplomasi (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi)", Çanakkale Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2016.

CEBECİ, Eda, "Self-Determinasyon ve Kamu Diplomasisi: İskoçya ve Katalonya Örnekleri (Yüksek Lisans Tezi)", T.C. İzmir Kâtip Çelebi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Uluslararası İlişkiler Anabilim Dalı, 2019.

CUTLER, Lloyd, "Self-Determination In The New World Order (Foreword)", Carnegie Endowment Trust, Washington DC, 1992.

ÇATAL, Betül, "Diplomaside Değişim ve Dönüşüm: Siber Diplomasi", Medeniyet Araştırmaları Dergisi, C. 2, Sa.3, 2015, s. 43-54.

GÜLMEZ, Seçkin Barış, CEBECİ, Eda, "Self-Determinasyon Hareketlerinde Kamu Diplomasisinin Rolü: Katalonya Örneği", Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, Sa. 39, 2020, s. 239-253.

HANSON, Fergus, "A Digital DFAT: Joining the 21st Century", Lowy Institute for International Policy, Sydney, 2010.

HANSON, Fergus, "Baked in and Wired: eDiplomacy@ State", Brookings Institution, Washington DC, 2012.

HOLMES, Marcus, BJOLA, Corneliu, "Dijital Diplomacy", Taylor & Francis, United Kingdom, 2015.

JONES, Peter, "Human Rights, Group Rights, and Peoples' Rights", Human Rights Quarterly, C. 21, Sa. 1, 1999, s.80.

KARAOSMANOĞLU, Ali, "Kendi Kaderini Tayin, Ülke Bütünlüğü, Uluslararası İstikrar ve Demokrasi", Doğu Batı Dergisi, 2003, s.147-157.

KELSEN, Hans, "Recognition in International Law: Theoretical Observations", The American Journal of International Law, C. 35, Sa. 4, 1941, s. 605-617.

KOÇAOĞLU, Ali Mehmet, "Uluslararası İlişkiler", Kara Harp Okulu Yayınları, Ankara, 1993.

KOÇAK, Mustafa, "Self Determinasyon Hakkı ve Self Determinasyon Teorileri", Dicle Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, 2018, s.85-148.

KORHAN, Sevda, “Dijital Diplomasi Aracılığıyla Tanınma Çabası: Kosova Örneği”, Cyberpolitik Journal, C.3, Sa. (5 & 6), 2018, s. 83-96.

LEWIS, Dev, “Digital Diplomacy”, Gateway House, Erişim adresi: <https://www.gatewayhouse.in/digital-diplomacy-2/> adresinden alındı, Erişim tarihi: 15.05.2023, 2014.

MANOR, Ilan, SEGEV, Elad, “America’s selfie: How the US portrays itself on its social media accounts In Digital diplomacy”, Routledge, 2015, s.89-108.

NİCOLSON, Harold, “Diplomasi”, (Çev. Mete Ergin), Altın Kitaplar, İstanbul, 1970.

NYE, Joseph, “Soft Power”, Foreign Policy, Sa. 80, 1990, s. 153-171.

NYE, Joseph, Dünya Siyasetinde Başarının Yolu Yumuşak Güç, Elips Kitap, Ankara, 2005.

PAZARCI, Hüseyin, “Uluslararası Hukuk”, Turhan Kitabevi, Ankara, 2012.

POTTER, Evan, “Cyber-diplomacy: Managing foreign policy in the twenty-first century”. McGill-Queen's Press-MQUP, Montreal, 2002.

SAGALA, Dina Militia Cristy, BASKORO, Riski, “The Utilization of Digital Diplomacy of Non-State Actors: Case Study of The United Liberation Movement for West Papua (ULMWP)”, Jurnal Studi Diplomasi Dan Keamanan, C. 15, Sa. 2, 2023, s. 23-45.

EZGİN, Sevgül Akbuz, SAKA, Erkan, “Dijital Diplomasi: Bir Literatür İncelemesi.”, Uluslararası İlişkilere Disiplinlerarası Bir Yaklaşım: Uluslararası İletişim Perspektifi, ed. Burcu Sunar Cankurtaran, Röle Akademik Yayıncılık, 2016, s. 55-74.

SATOW, Ernest Mason, “A Guide to Diplomatic Practice”, Longmans, Green and Co, 3. Baskı, London, 1932.

SOTİRİU, Sabrina, “Digital Diplomacy: Between Promises and Reality”, Digital Diplomacy: Theory and Practice, New York: Routledge, 2015.

SÖNMEZ, İrfan, AYGEN, Murat, "Çeçen Halkının Kendi Kaderini Belirleme Hakkı", *Uluslararası Yönetim Akademisi Dergisi*, C. 2, Sa. 3, 2019, s.665-675.

SÖNMEZOĞLU, Faruk, "Uluslararası Dış Politika Analizi", *Der Yayınları*, İstanbul, 2012.

TORRAS-VILA, Joan, FERNANDEZ-CAVIA, Jose, "DIPLOCAT's Public Diplomacy Role and The Perceptions Towards Catalonia Among International Correspondents", *Place Branding and Public Diplomacy*, C. 14, Sa. 3, 2018, 213–222.

TOZKOPARAN, Zehra Büşra, "Küresel Dönemde Diplomaside Dönüşüm: Dijital Diplomasi-Birleşmiş Milletler Örneği (Master's Thesis)", *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, 2020.

TUNCER, Hüner, "Eski ve Yeni Diplomasi", 4.Baskı, Ümit Yayıncılık, Ankara, 2009.

United Nations, "Non-Self-Governing Territories", Erişim Adresi: <http://www.un.org/en/events/nonselfgoverning/nonselfgoverning.shtml>, Erişim Tarihi: 15.05.2023, 2016.

ÜNALMIŞ, Ahmet Nafiz, "Yumuşak Gücün Tesis Edilmesinde Kültürel Diplomasinin Önemi ve Bir Uygulayıcı Olarak Yunus Emre Enstitüsü", *Bilig*, C. 9, Sa. 137, 2019, s. 137-159.

ÜNLÜ, Furkan, "Halkların Kendi Kaderini Tayin Hakkı Açısından Kırım Sorunu (Yüksek Lisans Tezi)", *Karadeniz Teknik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Hukuku Anabilim Dalı*, 2017.

WELLER, Marc, "Settling Self-determination Conflicts: Recent Developments", *European Journal Of International Law*, C. 20, Sa. 1, 2009, s. 111-165.

WILLIAMSON, Larry, "The Last Three Feet: An Action Plan For Public Diplomacy In The Information Age", *Kansas: University of Kansas*, 2006.

YİĞİT, Çağrı, UZUN, Hasan, "Terörizmle Mücadelede Yeni Bir Yöntem: Dijital Diplomasi", *Hodja Ahmet Yassawi 7. International Congress*

on Scientific Research, Mingachevir, Azerbaijan: Mingachevir State University, 2023, s. 214-233.

YÜCEL, Gökhan, “Dijital Diplomasi”, TRT Akademi, C. 1, Sa. 2, 2016, s. 748-760.